

Reflectie: kenmerk van de informatiesamenleving
in: leven in de informatiemaatschappij/trends
document
Auteur: Bert Mulder
Datum: 10 Juni 2003

In de informatiesamenleving neemt de behoefte aan en het vermogen tot reflectie toe. Reflectie is het vermogen na te kunnen denken over onszelf en de wereld. De reden daarvoor ligt in de groeiende complexiteit: we moeten eenvoudigweg beter kunnen nadenken om te weten wat we willen of om de zin van de dingen om ons heen te kunnen zien.

Reflectie is een van de kwaliteiten die leven in de informatiesamenleving mogelijk maakt. Reflectie kunnen we omschrijven als nadenken over een onderwerp. Wanneer de wereld om ons heen complexer wordt en de ontwikkelingen zich sneller aan ons voordoen hebben we meer reflectie nodig. We gebruiken het begrip reflectie niet in de enge filosofische zin van het woord, maar in meer algemene zin als het vermogen over de dingen te kunnen nadenken en beter te weten wat onze mogelijkheden zijn om effectief te kunnen leven. Die groeiende reflectie zien we in de media. De brieven die we schrijven in de tijdschriften laten zien dat onze taal steeds professioneler wordt. Onderzoek waarin de *lieve Lita* rubriek in de Margriet tussen de 50-er en de jaren 70 van de vorige eeuw werd geanalyseerd laat dat zien. Onze manier van spreken over onszelf, onze gezondheid en ziekten maakt steeds meer gebruik van woorden en concepten die eerder tot het professionele taalgebruik behoorden. In die groeiende psychologisering van het dagelijks leven ontwikkelen we gezamenlijk een taal om over onze innerlijke toestanden te kunnen spreken. Een heel ander voorbeeld is de toenemende reflectie in het bedrijfsleven. Er wordt steeds sterker aandacht besteed aan persoonlijke kwaliteiten zoals het vermogen tot het oplossen van problemen en het kunnen samenwerken met anderen. Een andere ontwikkeling is de opkomst van nieuwe en praktische vormen van filosofie in het dagelijks leven: zowel als filosofie voor kinderen in het onderwijs als in de vorm van filosofie voor bedrijven. In het begin van de 21e eeuw wordt de behoefte van mensen om te leren denken steeds groter. Resultaten van filosofie in het onderwijs laten zien dat wanneer kinderen op een eenvoudige manier zelfstandig leren denken, dat daarmee een essentiële voorwaarde vervuld wordt voor het kunnen nemen van eigen verantwoordelijkheid. Er zijn daarover verschillende publicaties. Een derde voorbeeld van de verandering van ons vermogen tot beschouwen is de groeiende interesse in praktische vormen van zingeving en spiritualiteit zingeving en spiritualiteit zingeving en spiritualiteit die zich de laatste decennia heeft ontwikkeld.

De vraag is op welk manier die ontwikkeling zich de komende decennia zal voortzetten en wat dit betekent voor ons beeld van gezondheid en ziekte en de manier waarop we daar verantwoordelijkheid in nemen. Zal de rol die we innemen als patiënt of cliënt veranderen?

Zullen we in ons agogisch handelen nieuwe gereedschappen ontwikkelen? Gaan cliënten zelf nieuwe vaardigheden ontwikkelen?